

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

**PREDMET: PREŽEC protiv HRVATSKE**

*(Zahtjev br. 48185/07)*

PRESUDA

STRASBOURG

15. listopada 2009.

*Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.*



**U predmetu Prežec protiv Hrvatske,**

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

g. Christos Rozakis, *predsjednik*,

gđa Nina Vajić,

g. Khanlar Hajiyev,

g. Dean Spielmann,

g. Sverre Erik Jebens,

g. Giorgio Malinverni,

g. George Nicolaou, *suci*,

i g. André Wampach, *zamjenik tajnika Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 24. rujna 2009,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

**POSTUPAK**

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 48185/07) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski državljanin, gospodin Zlatko Prežec (“podnositelj zahtjeva”), podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (“Konvencija”) dana 11. srpnja 2007.

2. Hrvatsku vladu (“Vlada”) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Dana 25. studenoga 2008. Predsjednik Prvog odjela odlučio je Vladi uputiti prigovor vezan uz pravo podnositelja zahtjeva na besplatnog branitelja na temelju članka 6. stavaka 1. i 3. (c) Konvencije. Također je donesena odluka da se osnovanost zahtjeva ispita istovremeno kada i njegova dopuštenost (čl. 29. st. 3).

**ČINJENICE****I. OKOLNOSTI PREDMETA**

4. Podnositelj zahtjeva rođen je 1972.

5. Nakon što je osuđen za kazneno djelo ubojstva, podnositelj zahtjeva je 15. prosinca 1997. upućen na izdržavanje dvanaestogodišnje kazne zatvora u Kaznionicu Lepoglava. Od tog datuma izdržavao je kaznu zatvora u raznim zatvorima u Hrvatskoj.

6. Dana 3. prosinca 2003, dok je podnositelj zahtjeva izdržavao kaznu zatvora u Zatvoru u Puli, Općinsko državno odvjetništvo u Puli optužilo ga je da je 21. svibnja 2003. prijetio zaposleniku zatvora. Protiv podnositelja

zahtjeva pokrenut je kazneni postupak pred Općinskim sudom u Puli. Ročište zakazano za 18. prosinca 2003. odgođeno je jer poziv podnositelju zahtjeva nije bio uredno dostavljen. Daljnje ročište zakazano za 2. ožujka 2004. također je odgođeno jer se u to vrijeme podnositelj zahtjeva nalazio u Zatvorskoj bolnici u Zagrebu. Na ročištu održanome 25. svibnja 2004. podnositelj zahtjeva izjavio je da nije razumio ni sadržaj optužnice koja je podignuta protiv njega ni upozorenje koje mu je uputio predsjedavajući sudac. Sud je zatim odredio psihijatrijsko vještačenje podnositelja zahtjeva i odgodio ročište.

7. Dana 28. lipnja 2004. podnositelj zahtjeva podnio je pisani zahtjev za postavljanje branitelja na teret proračunskih sredstava. Zahtjev je zaprimljen na Općinskom sudu u Puli 30. lipnja 2004. i priložen spisu 15. srpnja 2004. U toj fazi postupka nije donesena pisana odluka u vezi s njegovim zahtjevom.

8. Podnositelj zahtjeva bio je na pregledu kod psihijatra u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče od 23. do 29. lipnja 2004. Izvješće sastavljeno 6. srpnja 2004. pokazuje da se podnositelj zahtjeva nalazio na liječenju na Psihijatrijskom odjelu Zatvorske bolnice u Zagrebu tijekom sljedećih razdoblja:

- od 12. do 17. veljače 1999. zbog depresije;
- od 26. veljače do 15. ožujka 1999. zbog pokušaja samoubojstva;
- od 1. do 6. travnja 1999. jer je navodno pao s kreveta i povrijedio glavu;
- od 3. prosinca 1999. do 10. siječnja 2000. zbog depresije i tjeskobe;
- od 17. veljače do 6. ožujka 2000. zbog samoozljeđivanja;
- od 21. prosinca 2000. do 31. siječnja 2001. zbog prijetnje samoubojstvom;
- od 12. do 24. travnja 2001. zbog poremećaja osobnosti;
- od 6. do 25. studenoga 2002. zbog poremećaja osobnosti i poremećaja u ponašanju;
- od 17. prosinca do 2. siječnja 2003. zbog pokušaja samoubojstva;
- od 3. do 22. travnja 2003.;
- od 28. srpnja do 20. kolovoza 2003. zbog pokušaja samoubojstva;
- od 21. do 22. kolovoza 2003. jer je odbijao piti vodu;
- od 22. kolovoza do 22. rujna 2003. zbog pokušaja samoubojstva;
- od 24. rujna do 27. studenoga 2003. zbog pokušaja samoubojstva;
- od 20. veljače do 18. ožujka 2004. zbog pokušaja samoubojstva;
- od 8. do 14. travnja 2004. zbog gutanja baterija.

Zaključci izvješća glase kako slijedi<sup>1</sup>:

“1. Zlatko Prežec je osoba koja pati od ozbiljnog i trajnog poremećaja osobnosti u kojem prevladavaju paranoja [paranoidni poremećaj osobnosti], shizofreni poremećaj

---

<sup>1</sup> Slobodni prijevod s engleskog, nap. prev.

i izrazita narcisoidna patologija, kao i jaka težnja ka destruktivnom i samodestruktivnom ponašanju.

2. Pacijentovi duševni poremećaji ne spadaju u kategoriju privremene ili trajne duševne bolesti, nedovoljne mentalne razvijenosti ili duševne bolesti s fizičkim uzrocima.

3. Tijekom psihijatrijskog vještačenja nisu pronađeni elementi koji bi ukazivali na ovisnost o alkoholu ili ovisnost o bilo kojem psihoaktivnom sredstvu.

4. Imajući na umu težinu i prirodu pacijentovih poremećaja osobnosti i njihovu blisku povezanost s kaznenim djelima za koja je optužen, smatramo da je pacijentova sposobnost razumijevanja i kontrole vlastitih postupaka u trenutku počinjenja spornih kaznenih djela bila umanjena.

5. Imajući na umu ozbiljan i istinski rizik da [pacijent] počini daljnja kaznena djela, preporučujemo da se pacijentu odredi obvezno psihijatrijsko liječenje.

6. Pacijent je zasad sposoban sudjelovati u postupku koji se vodi protiv njega.”

Dana 12. srpnja 2004. izvješće je dostavljeno Općinskom sudu u Puli.

9. Na ročištu održanom 13. srpnja 2004. podnositelj zahtjeva izjavio je da će se braniti sam iako to smatra povredom svojih ustavnih prava. Također je izjavio da ništa nije razumio. Mjerodavni dio zapisnika s tog ročišta glasi<sup>1</sup>:

“Optuženika se poučava, na temelju članka 5. Zakona o kaznenom postupku, da ima pravo braniti se sam ili uz pomoć branitelja.

Optuženik izjavljuje 'Ništa ne razumijem'.

Sudac ponovo poučava optuženika o njegovim pravima na temelju članka 5. Zakona o kaznenom postupku.

Optuženik izjavljuje:

'Branit ću se sam iako to smatram povredom svojih ustavnih prava.'

Optuženik zatim izjavljuje da ništa ne razumije.”

Tijekom suđenja podnositelj zahtjeva branio se šutnjom. Dana 13. srpnja 2004. Općinski sud u Puli proglasio je podnositelja zahtjeva krivim prema optužnici i osudio ga na petomjesečnu kaznu zatvora. Uz to, odredio je podnositelju zahtjeva obvezno psihijatrijsko liječenje jer mu je dijagnosticiran duševni poremećaj. U vezi s duševnim stanjem podnositelja zahtjeva, u presudi je navedeno sljedeće<sup>2</sup>:

“...optuženik... je osoba koja pati od ozbiljnih i trajnih [kroničnih] poremećaja osobnosti među kojima prevladavaju paranoja [paranoidni poremećaj osobnosti],

---

<sup>1</sup> Slobodni prijevod s engleskog, nap. prev.

<sup>2</sup> ibid.

shizofreni poremećaj i izrazita narcisoidna patologija, kao i jaka težnja ka destruktivnom i samodestruktivnom ponašanju.”

10. Dana 24. kolovoza 2004. podnositelj zahtjeva podnio je žalbu protiv prvostupanjske presude tvrdeći, između ostalog, da su njegova prava na obranu bila povrijeđena time što je zanemaren njegov zahtjev za postavljanje branitelja u postupku pred prvostupanjskim sudom. Spis je poslan Županijskom sudu u Puli kao žalbenom sudu. Dana 3. kolovoza 2005. žalbeni sud je vratio spis Općinskom sudu u Puli jer nije bio donio odluku o daljnjem pisanom zahtjevu podnositelja zahtjeva od 28. lipnja 2004. da mu bude postavljen branitelj.

11. Dana 6. rujna 2005. Općinski sud u Puli ispitao je podnositelja zahtjeva u vezi s njegovim zahtjevom da mu bude postavljen branitelj na teret proračunskih sredstava. U odluci od 22. rujna 2005. Općinski sud u Puli postavio je odvjetnika iz Pule kao branitelja podnositelja zahtjeva. U izreci odluke postavljen je odvjetnik T. S., a u obrazloženju je drugi odvjetnik, T. B., naveden kao branitelj po službenoj dužnosti. Mjerodavni dio te odluke glasi kako slijedi<sup>1</sup>:

“Ovaj sud... je utvrdio da optuženikovo imovinsko stanje... ne dopušta da sam plati usluge branitelja i radi pravednosti postupka zahtijeva da mu bude postavljen branitelj po službenoj dužnosti.”

12. Dana 30. rujna 2005. postavljeni branitelj, T. S., također je podnio žalbu protiv prvostupanjske presude.

13. Dana 20. travnja 2006. Županijski sud u Puli odbio je obje žalbe. Glede izostanka zastupanja po odvjetniku podnositelja zahtjeva tijekom suđenja pred prvostupanjskim sudom, utvrdio je<sup>2</sup>:

“Žalitelj... tvrdi da prvostupanjski sud nije uzeo u obzir činjenicu da on pati od duševne bolesti i da mu je stoga trebao biti dodijeljen branitelj...”

Ovaj žalbeni sud nalazi, međutim, da nije došlo do povrede odredaba kaznenog postupka koja bi mogla utjecati na okrivljenikovo pravo na obranu. Zapisnik s ročišta održanog 25. svibnja 2004. pokazuje da je okrivljenik naveo kako se ne osjeća sposobnim sam se braniti, nakon čega je prvostupanjski sud odgodio ročište i odredio psihijatrijsko vještačenje okrivljenika... Izvješće je pokazalo da priroda i intenzitet okrivljenikove duševne bolesti nisu doveli u pitanje njegovu sposobnost da se sam brani. [Prvostupanjski sud] održao je dana 13. srpnja 2004. ročište na kojem je žalitelj, iako je bio izričito poučen u skladu s člankom 5. Zakona o kaznenom postupku da se može braniti sam ili uz pomoć branitelja, izjavio 'da će se braniti sam iako to smatra povredom svojih ustavnih prava'. Slijedi da je okrivljenik, kojemu je utvrđeno da je sposoban braniti se sam, to jest da je razumio svoju ulogu u suđenju i pouku o svojim pravima, izričito naveo da će se braniti sam.”

14. U svojoj ustavnoj tužbi koja je uslijedila 26. lipnja 2006. podnositelj zahtjeva prigovorio je da ne može podmiriti troškove branitelja otkad je na

---

<sup>1</sup> Slobodni prijevod s engleskog, nap. prev.

<sup>2</sup> ibid.

izdržavanju zatvorske kazne od 1997. Nadalje, tvrdio je da su zbog njegova duševnog stanja interesi pravde nalagali da mu se dodijeli branitelj. Ustvrdio je da je u više navrata, i usmenim i pisanim putem, zatražio od predsjedavajuće sutkinje da mu se odobri branitelj. Međutim, ona je u potpunosti zanemarivala njegove zahtjeve dok joj žalbeni sud nije vratio spis kako bi donijela odluku o njegovu zahtjevu za postavljanje branitelja. Odluka Predsjednice Općinskog suda u Puli od 22. rujna 2005. kojom se postavljaju dva branitelja uručena je podnositelju zahtjeva u zatvoru, ali nije sadržavala ni adresu ni telefonski broj ijednog od postavljenih branitelja. Nijedan od njih nije stupio u vezu s podnositeljem zahtjeva.

15. Dana 13. studenog 2008. Ustavni sud je odbio tužbu podnositelja zahtjeva.

## II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

16. Mjerodavni dio Zakona o kaznenom postupku, (Narodne novine br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002 i 62/2003) propisuje kako slijedi:

### Članak 5.

“(1) Okrivljenik se ima pravo braniti sam ili uz stručnu pomoć branitelja kojega će sam izabirati iz reda odvjetnika. Ako okrivljenik sam ne uzme branitelja, okrivljeniku će se radi osiguranja [poštivanja prava] obrane postaviti branitelj kad je to određeno ovim Zakonom.

(2) Pod uvjetima koje određuje ovaj Zakon okrivljeniku koji ne može podmiriti troškove pa zbog toga ne može uzeti branitelja, postaviti će se, na njegov zahtjev, branitelj na teret proračunskih sredstava.

(3) Sud ili drugo državno tijelo koje sudjeluje u kaznenom postupku dužni su već na prvom ispitivanju okrivljenika poučiti o pravu na branitelja i svezi s braniteljem.

(4) Okrivljeniku se mora osigurati dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu obrane.”

17. Prema članku 430. Zakona o kaznenom postupku, kada osuđenik podnese zahtjev za izmjenu pravomoćne sudske odluke na temelju odluke Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda, između ostalog, prava na pošteno suđenje, primjenjuju se pravila koja uređuju obnovu kaznenog postupka.

18. Mjerodavni dio Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske iz 1999. (Narodne novine br. 99/1999 od 29. rujna 1999. – “Zakon o Ustavnom sudu”), izmijenjenog i dopunjenog Ustavnim zakonom o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske iz 2002. (Narodne novine br. 29/2002 od 22. ožujka 2002) koji je stupio na snagu 15. ožujka 2002, glasi kako slijedi:

**Članak 62.**

“1. Svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima, kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu (u daljnjem tekstu: ustavno pravo).

2. Ako je zbog povrede ustavnih prava [zbog koje je podnesena tužba] dopušten drugi pravni put, ustavna tužba može se podnijeti tek nakon što je taj pravni put iscrpljen.

3. U stvarima u kojima je dopušten upravni spor, odnosno revizija u parničnom ili izvanparničnom postupku, pravni put je iscrpljen nakon što je odlučeno i o tim pravnim sredstvima.”

**Članak 63.**

“(1) Ustavni sud će pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije no što je iscrpljen pravni put, u slučaju kad o pravima i obvezama stranke ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela nije u razumnom roku odlučio sud...”

(2) U odluci kojom usvaja ustavnu tužbu... iz stavka 1. ovoga članka, Ustavni sud će nadležnom sudu odrediti rok za donošenje akta kojim će taj sud meritorno odlučiti o pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela podnositelja...

(3) U odluci iz stavka 2. ovoga članka Ustavni sud će odrediti primjerenu naknadu koja pripada podnositelju zbog povrede njegova ustavnog prava... Naknada se isplaćuje iz državnog proračuna u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva stranke za njezinu isplatu.”

19. Mjerodavni dio Zakona o sudovima (Narodne novine br. 150/05 i 16/07) koji je stupio na snagu 29. prosinca 2005. glasi kako slijedi:

**III. ZAŠTITA PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU****Članak 27.**

“(1) Stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o njezinom pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo, može neposredno višem sudu uputiti zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.

(2) Ako se zahtjev odnosi na postupak koji je u tijeku pred Visokim trgovačkim sudom Republike Hrvatske, Visokim prekršajnim sudom Republike Hrvatske ili Upravnim sudom Republike Hrvatske, o zahtjevu će odlučiti Vrhovni sud Republike Hrvatske.

(3) Postupak odlučivanja o zahtjevu iz stavka 1. ovoga članka je hitan.”



**Članak 28.**

“(1) Ako sud iz članka 27. ovoga Zakona utvrdi da je zahtjev podnositelja osnovan, odredit će rok u kojem sud pred kojim je postupak u tijeku mora odlučiti o pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo podnositelja zahtjeva, te odrediti primjerenu naknadu koja pripada podnositelju zbog povrede njegovog prava na suđenje u razumnom roku.

(2) Naknada se isplaćuje iz državnog proračuna u roku od 3 mjeseca od dana podnošenja zahtjeva stranke za njezinu isplatu.

(3) Protiv rješenja o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku može se u roku od 15 dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske žalba nije dopuštena ali se može pokrenuti ustavna tužba.”

**PRAVO****I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVAKA 1. I 3. (c) KONVENCIJE**

20. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da mu nije odobrena besplatna pravna pomoć u fazi suđenja u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega te da branitelj koji mu je dodijeljen u žalbenom postupku nije stupio u vezu s njim. Pozvao se na članak 6. stavke 1. i 3. (c) Konvencije, čiji mjerodavni dio glasi:

“1. Radi utvrđivanja... u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da... sud pravično... ispita njegov slučaj.

...

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

...

(c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;

...”

21. Vlada je osporila tu tvrdnju.

## A. Dopuštenost

22. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

## B. Osnovanost

### *Tvrđnje stranaka*

23. Podnositelj zahtjeva ustvrdio je da je zbog svog duševnog stanja trebao biti zastupan tijekom cijelog kaznenog postupka koji se vodio protiv njega. Budući da nije mogao podmiriti troškove branitelja, interesi pravde zahtjevali su da mu se dodijeli branitelj na teret proračunskih sredstava već na početku suđenja. Iako je usmeno podnio takav zahtjev predsjedavajućem sucu prvostupanjskog suda, on nije zabilježen u zapisniku. Na svoj dodatni pisani zahtjev nije dobio odgovor. Tek kad je već bio podnio žalbu protiv prvostupanjske presude, žalbeni sud vratio je predmet prvostupanjskom sudu te mu je dodijeljen branitelj na teret proračunskih sredstava – u vrlo kasnoj fazi postupka. Međutim, branitelj koji mu je postavljen po službenoj dužnosti nijednom nije pokušao stupiti u vezu s podnositeljem zahtjeva niti mu je ostavio adresu ili telefonski broj na koji mu se može obratiti.

24. Vlada je ustvrdila da, prema mjerodavnim odredbama Zakona o kaznenom postupku, u spornom kaznenom postupku podnositelja zahtjeva nije morao braniti odvjetnik. Nadalje je ustvrdila da je na ročištu održanom 13. srpnja 2004. pred Općinskim sudom u Puli podnositelj zahtjeva poučen o svom pravu da bude zastupan, ali je odabrao zastupati se sam. Izvješće psihijatrijskog vještačenja podnositelja zahtjeva pokazalo je da je podnositelj zahtjeva bio sposoban sudjelovati u postupku koji se vodio protiv njega. Konačno, njegovu zahtjevu za branitelja na teret proračunskih sredstava udovoljeno je u žalbenoj fazi.

### *Ocjena Suda*

25. Imajući na umu da zahtjevi stavka 3. (b) i (c) članka 6. Konvencije predstavljaju specifične elemente prava na pošteno suđenje zajamčene temeljem stavka 1, Sud će razmotriti sve prigovore temeljem obje odredbe zajedno (vidjeti, poglavito, *Van Geyselghem v. Belgium* [GC], br. 26103/95, § 27, ECHR 1999-I, i *G.B. v. France*, br. 44069/98, § 57, ECHR 2001-X).

26. Kad je riječ o Vladinoj tvrdnji da je podnositelj zahtjeva bio odlučio braniti se sam i ne koristiti usluge odvjetnika, Sud ponavlja da ni slovo ni duh članka 6. Konvencije ne sprečavaju osobu da se vlastitom voljom, bilo izričito ili prešutno, odrekne prava na jamstva poštenog suđenja. Međutim, kako bi bilo djelotvorno u svrhu Konvencije, takvo odricanje mora biti

bezuvjetno; ne smije se protiviti nijednom važnom javnom interesu (vidjeti *Sejdovic v. Italy* [GC], br. 56581/00, § 86, ECHR 2006-...) i moraju ga pratiti minimalna jamstva razmjerna njegovoj važnosti (vidjeti *Poitrinol v. France*, 23. studenoga 1993, § 31, Serija A br. 277-A).

27. Kad je riječ o ovom predmetu, Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva ustvrdio da je usmeno zahtijevao od predsjedavajućeg suca da mu dodijeli branitelja na teret proračunskih sredstava tijekom prvostupanjskog postupka, ali da taj njegov zahtjev nije ispravno unijet u zapisnik. Nesporno je između stranaka da je 28. lipnja 2004, tijekom postupka pred prvostupanjskim sudom, podnositelj zahtjeva podnio pisani zahtjev za dodjelu branitelja na teret proračunskih sredstava. Međutim, iako je dostavljen Općinskom sudu u Puli 30. lipnja 2004, taj zahtjev nije bio priložen spisu do 15. srpnja 2004, a zadnje ročište održano je 13. srpnja 2004. Na tom ročištu podnositelj zahtjeva izričito je naveo da će se braniti sam iako to, po njegovu mišljenju, predstavlja povredu njegovih ustavnih prava. Više puta je izjavio da nije ništa razumio. S obzirom na duševno stanje podnositelja zahtjeva (vidjeti naprijed navedeni stavak 8) i njegov izričit zahtjev da mu bude postavljen branitelj na teret proračunskih sredstava tijekom suđenja, Sud zaključuje da se ne može prihvatiti da se podnositelj zahtjeva odrekao svojeg prava na zastupanje po odvjetniku tijekom suđenja.

28. Sud ponavlja da je pravo svakog tko je optužen za kazneno djelo da se učinkovito brani uz pomoć odvjetnika, koji mu se dodjeljuje po službenoj dužnosti ako je potrebno, iako nije apsolutno, jedno od osnovnih obilježja poštenog suđenja (vidjeti *Poitrinol*, naprijed citirani, § 34, i *Dembukov v. Bulgaria*, br. 68020/01, § 50, 28. veljače 2008). U članku 6. stavku 3. (c) nije pobliže određen način ostvarivanja toga prava. Prema tome, države ugovornice same biraju sredstva kojima osiguravaju da to pravo bude zajamčeno u njihovim pravosudnim sustavima, a zadatak Suda je samo utvrditi je li način koji su odabrale sukladan zahtjevima poštenog suđenja (vidjeti *Imbrioscia v. Switzerland*, 24. studenoga 1993, § 38, Serija A br. 275, i *Salduz v. Turkey* [GC], br. 36391/02, § 51, 27. studenoga 2008).

29. Točka (c) članka 6. stavka 3. vezuje uz to pravo dva uvjeta. Prvi uvjet – nedostatak sredstava za podmirivanje troškova branitelja – nije sporan u ovome predmetu, kako su prihvatili nacionalni sudovi kada su dodijelili branitelja na teret proračunskih sredstava podnositelju zahtjeva u žalbenom postupku. Potrebno je utvrditi jesu li interesi pravde zahtjevali da se podnositelju zahtjeva odobri takva pravna pomoć. Sukladno navedenom, Sud primjećuje, kao prvo, da je Općinski sud u Puli odredio podnositelju zahtjeva obvezno psihijatrijsko liječenje jer mu je bila postavljena dijagnoza ozbiljne duševne bolesti. Kao drugo, Sud primjećuje da je u dotičnom kaznenom postupku podnositelj zahtjeva optužen da je počinio kazneno djelo protiv zaposlenika u Zatvoru u Puli, u kojem je u to vrijeme bio na izdržavanju zatvorske kazne. Po mišljenju Suda, duševno stanje

podnositelja zahtjeva i činjenica da je kao osuđeni zatvorenik optužen za kazneno djelo protiv zatvorskog zaposlenika nalagali su njegovu zastupanje po odvjetniku u spornom postupku. Nadalje, u sudskoj praksi Suda jasno je izraženo načelo da, kad je u pitanju lišenje slobode, interesi pravde u načelu nalažu zastupanje po odvjetniku (vidi *Quaranta v. Switzerland*, 24. svibnja 1991, § 34; *Benham v. the United Kingdom*, 10. lipnja 1996, § 61, *Izvješća o presudama i odlukama* 1996-III; i *Talat Tunç v. Turkey*, br. 32432/96, § 56, 27. ožujka 2007). Sud također uzima u obzir činjenicu da je u odluci od 22. rujna 2005. Općinski sud u Puli naveo da razlozi pravednosti nalažu dodjeljivanje branitelja na teret proračunskih sredstava podnositelju zahtjeva. Međutim, dodijeljeni branitelj mogao je zastupati interese podnositelja zahtjeva samo u žalbenom postupku budući da je faza suđenja tada već bila dovršena. Po mišljenju Suda, međutim, iz “razloga pravednosti”, kako su se izrazili nacionalni sudovi, još je važnije da se podnositelju zahtjeva osigura zastupanje po odvjetniku u fazi suđenja, s obzirom na najviši značaj prirode kaznenog postupka pred raspravnim sudom, gdje se obično iznose svi dokazi i okrivljenik dobiva vjerojatno jedinu šansu da ga sud ispita osobno.

30. Glede zastupanja podnositelja zahtjeva u žalbenom postupku, Sud ponavlja da država ne može biti odgovorna za svaki nedostatak branitelja postavljenog na teret proračunskih sredstava ili odabranog od strane okrivljenika. Iz načela neovisnosti pravne struke od države proizlazi da je ponašanje obrane prvenstveno pitanje koje međusobno trebaju riješiti okrivljenik i njegov branitelj, neovisno o tome je li branitelj postavljen na temelju sustava besplatne pravne pomoći ili je financiran privatnim sredstvima (vidjeti *Cuscani v. the United Kingdom*, br. 32771/96, § 39, 24. rujna 2002). Od mjerodavnih domaćih vlasti zahtijeva se na temelju članka 6. stavka 3. (c) da se umiješaju samo ako je neuspjeh branitelja postavljenog na teret proračunskih sredstava da osigura učinkovito zastupanje očigledan ili je na njega skrenuta pozornost na neki drugi način (vidjeti *Kamasinski v. Austria*, 19. prosinca 1989, Serija A br. 168, § 65, i *Daud v. Portugal*, 21. travnja 1998, *Izvješća* 1998-II, § 38).

31. U ovom predmetu, Općinski sud u Puli dodijelio je podnositelju zahtjeva branitelja na teret proračunskih sredstava. Navedena su dva različita odvjetnika, jedan u izreci odluke, a drugi u njezinu obrazloženju. Iako je ta odluka uručena podnositelju zahtjeva, nije mu dan ni telefonski broj ni adresa bilo kojeg od dvojice odvjetnika pa je prema tome bio spriječen stupiti u vezu s njima. Nijedan od navedenih odvjetnika nije posjetio podnositelja zahtjeva u zatvoru niti je s njim stupio u vezu na bilo koji drugi način. U tom smislu, potrebno je prisjetiti se da je namjera Konvencije “da zajamči praktična i učinkovita, a ne teorijska ili prividna prava” i da dodjeljivanje branitelja samo po sebi ne osigurava učinkovitost pomoći koju on može pružiti okrivljeniku (vidjeti *Artico v. Italy*, 13. svibnja 1980, Serija A br. 37, § 33). Činjenica da je odvjetnik T. S. podnio žalbu u

ime podnositelja zahtjeva ne može ispraviti njegove naprijed navedene nedostatke budući da je jedva mogao biti upoznat s viđenjem događaja podnositelja zahtjeva s obzirom na činjenicu da se podnositelj zahtjeva tijekom suđenja branio šutnjom.

32. Prethodno navedeni razlozi dovoljni su kako bi omogućili Sudu da donese zaključak kako su u okolnostima ovoga predmeta interesi pravde nalagali da se podnositelju zahtjeva u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega omogući pravno zastupanje pomoću branitelja na teret proračunskih sredstava. Međutim, u fazi suđenja nije mu bilo omogućeno takvo zastupanje, a zastupanje pomoću branitelja na teret proračunskih sredstava tijekom žalbenog postupka nije zadovoljavalo zahtjeve poštenog suđenja.

Prema tome, došlo je do povrede članka 6. stavaka 1. i 3. (c) Konvencije.

## II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE ZBOG DULJINE POSTUPKA

33. Podnositelj zahtjeva prigovorio je zbog duljine postupka, poglavito onoga pred Ustavnim sudom. Pozvao se na članak 6. stavak 1. Konvencije, čiji mjerodavni dio glasi:

“Radi utvrđivanja... u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da... sud... u razumnom roku ispita njegov slučaj.”

34. Sud ponavlja da se od 22. ožujka 2002. ustavna tužba temeljem članka 63. Zakona o Ustavnom sudu smatra djelotvornim pravim sredstvom u pogledu duljine postupka koji je i dalje u tijeku u Hrvatskoj (vidjeti *Slaviček v. Croatia* (odluka), br. 20862/02, ECHR 2002-VII). U tom predmetu Sud je utvrdio da je ustavna tužba sredstvo namijenjeno istovremenom ubrzanju postupka i osiguranju naknade. Dana 29. prosinca 2005. na snagu je stupilo novo pravno sredstvo (vidjeti naprijed navedeni stavak 19) koje podnositelju zahtjeva također nudi mogućnost dobivanja naknade zbog prekomjerne duljine postupka te istovremeno ubrzava postupak.

35. U ovom predmetu podnositelj zahtjeva nije podnio ustavnu tužbu prije 29. prosinca 2005. iako se kazneni postupak protiv njega do tog trenutka vodio pred sudom već više od dvije godine. Nije iskoristio ni novo pravno sredstvo, zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pred neposredno višim sudom, nakon toga datuma, iako je dotični kazneni postupak trajao još oko četiri mjeseca. Umjesto toga, podnio je zahtjev Sudu u fazi trajanja postupka pred domaćim tijelima dok je predmet bio pred Ustavnim sudom.

36. Sud je već presudio da, u slučaju da je podnositelj zahtjeva mogao iskoristiti pravno sredstvo kojim se ubrzava postupak, a nije ga iskoristio, prigovor zbog duljine postupka nije dopušten temeljem članka 35. stavka 1.

zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava i da mora biti odbačen temeljem članka 35. stavka 4. Konvencije (vidjeti *Sirc v. Slovenia* (odluka), br. 44580/98, 16. svibnja 2002, i, mutatis mutandis, *Štajcar v. Croatia* (odluka), br. 46279/99, 20. siječnja 2000; *Bašić v. Austria*, br. 29800/96, §§ 34-40, ECHR 2001-I i *Pallanich v. Austria*, br. 30160/96, §§ 27-33, 30. siječnja 2001).

37. Sud ne vidi razloga da u ovom predmetu oslobodi podnositelja zahtjeva takve obveze. Trebao je iskoristiti naprijed navedena domaća pravna sredstva, namijenjena posebno rješavanju pitanja duljine postupka pred sudom, čime je mogao ne samo dobiti naknadu već i ubrzati postupak. Međutim, on to nije učinio ni u kojoj fazi postupka i stoga nije pružio domaćim vlastima priliku, predviđenu za države ugovornice člankom 35. stavkom 1. Konvencije, da spriječe ili isprave navodnu povredu (vidjeti *Cardot v. France*, presuda od 19. ožujka 1991, Serija A br. 200, str. 19, § 36).

38. Sud je već rješavao istu situaciju u predmetu protiv Hrvatske (vidjeti *Cerin v. Croatia* (odluka), br. 45043/05, 26. lipnja 2008) u kojem je, u onoj mjeri u kojoj je to mjerodavno za ovu analizu, presudio:

“Slijedi da je u razdoblju između 15. ožujka 2002. i 28. rujna 2005, to jest, dok je sporni postupak bio u tijeku pred redovnim sudovima, podnositelj zahtjeva mogao podnijeti ustavnu tužbu zbog njegove duljine. Međutim, nije to učinio.

Duljina postupka u dijelu koji se vodio pred Ustavnim sudom nakon redovite ustavne tužbe podnositelja zahtjeva podnesene 20. prosinca 2005, koja je iznosila oko četiri mjeseca, ne može se sama po sebi smatrati nerazumno.

Slijedi da je ovaj prigovor nedopušten temeljem članka 35. stavaka 1. i 3. zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava, odnosno kao očigledno neosnovan, i da mora biti odbačen temeljem članka 35. stavka 4. Konvencije.”

39. S obzirom na takvu pozadinu Sud će razmotriti pitanje duljine postupka pred Ustavnim sudom. Iako bi u pravilu Sud bio pozvan razmotriti ukupnu duljinu postupka ako postupak pred Ustavnim sudom predstavlja “nastavak postupka pred redovnim sudovima” (vidjeti *Süßmann v. Germany*, 16. rujna 1996, § 40, *Izvešća o presudama i odlukama 1996-IV*) i čini dio toga postupka, u ovom predmetu Sud će, iz naprijed objašnjenih razloga, usredotočiti svoju procjenu na duljinu postupka pred Ustavnim sudom. U vezi s tim Sud ponavlja da se razumnost duljine postupka ocjenjuje u svjetlu posebnih okolnosti predmeta, uzevši u obzir kriterije utvrđene sudskom praksom Suda, poglavito složenost predmeta, ponašanje podnositelja zahtjeva i mjerodavnih vlasti, te važnost onoga što se za podnositelja zahtjeva dovodi u pitanje u postupku (vidjeti *Süßmann*, naprijed citirani, § 48, i *Pammel and Probstmeier v. Germany*, 1. srpnja 1997, *Izvešća o presudama i odlukama 1997-IV*, § 60).

40. Kao prvo, Sud primjećuje da se predmetni postupak pred Ustavnim sudom tiče prigovora pojedinca na navodnu povredu prava na obranu

podnositelja zahtjeva u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega. Iako predmetni postupak pred Ustavnim sudom nije uključivao rješavanje ustavnih pitanja šireg značaja, ipak je potrebno razlikovati ga od redovitog žalbenog postupka. Dok žalbeni sudovi u pravilu rješavaju pitanja poput povreda odredaba postupka ili činjeničnih pogrešaka u postupku pred nižim sudovima, Ustavni sud u Hrvatskoj rješava pitanja usklađenosti postupaka i odluka donesenih u njima s Ustavom i Konvencijom, koja je izravno primjenjiva.

41. Sud je već presudio da je duljina postupka pred Ustavnim sudom po ustavnoj tužbi pojedinca, usporediva s duljinom postupka u ovom predmetu, zadovoljila zahtjev razumnog roka. Prema tome, nije došlo do povrede prava iz članka 6. stavka 1. Konvencije glede duljine postupka pred Ustavnim sudom koji je trajao dvije godine i dva mjeseca (vidjeti *D.I.S. v. Slovenia* (odluka), br. 35274/97, 4. ožujka 1998) ili tri i pol godine (*Posedel-Jelinović v. Croatia*, br. 35915/02, § 26, 24. studenoga 2005).

42. U spornom predmetu postupak pred Ustavnim sudom trajao je od 26. lipnja 2006. do 13. studenoga 2008, to jest, dvije godine, četiri mjeseca i sedamnaest dana. S obzirom na posebnu ulogu Ustavnog suda kao najvišeg suda u Hrvatskoj i kriterije utvrđene u gore citiranoj sudskoj praksi Suda te činjenicu da je kazneni postupak protiv podnositelja zahtjeva pred redovnim sudovima trajao dvije godine, četiri mjeseca i sedamnaest dana na dvije razine nadležnosti, Sud smatra kako razdoblje o kojem je riječ nije premašilo zahtjev razumnog roka.

43. Slijedi da je ovaj prigovor nedopušten temeljem članka 35. stavaka 1. i 3. zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava, odnosno kao očigledno neosnovan i da mora biti odbačen temeljem članka 35. stavka 4. Konvencije.

### III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

44. Članak 41. Konvencije propisuje:

“Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

#### A. Šteta

45. Podnositelj zahtjeva zatražio je 15.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete i troškova postupka pred Sudom.

46. Vlada smatra traženi iznos neosnovanim i prekomjernim.

47. Sud smatra kako utvrđenje povrede članka 6. stavaka 1. i 3. (c) Konvencije, zajedno s mogućnošću da zatraži novo suđenje koju podnositelju zahtjeva daje domaće zakonodavstvo (članak 430. hrvatskog

Zakona o kaznenom postupku), čini samo po sebi dovoljnu pravičnu naknadu u okolnostima ovoga predmeta.

### **B. Troškovi i izdaci**

48. Podnositelj zahtjeva zatražio je 15.000 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom i na ime nematerijalne štete.

49. Vlada smatra traženi iznos prekomjernim.

50. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su stvarno i nužno nastali i da su s obzirom na visinu bili razumni. U ovome predmetu, uzevši u obzir informacije koje ima i naprijed navedene kriterije, Sud smatra razumnim podnositelju zahtjeva, koji nije bio zastupan po odvjetniku, dosuditi iznos od 100 EUR za postupak pred Sudom.

### **C. Zatezna kamata**

51. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

## **IZ TIH RAZLOGA, SUD**

1. *proglašava* jednoglasno prigovor podnositelja zahtjeva koji se odnosi na pravo na pravično suđenje dopuštenim;
2. *proglašava* sa šest glasova prema jednome ostatak zahtjeva nedopuštenim;
3. *presuđuje* jednoglasno da je došlo do povrede članka 6. stavaka 1. i 3. (c) Konvencije;
4. *presuđuje* sa pet glasova prema dva
  - (a) da utvrđenje povrede predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu;
  - (b) da tužena država podnositelju zahtjeva treba, u roku od tri mjeseca od dana kada presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, isplatiti 100 EUR (jednu stotinu eura), uvećanih za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositelju zahtjeva, na ime troškova i izdataka, koje je potrebno preračunati u nacionalnu valutu tužene države prema tečaju važećem na dan namirenja;
  - (c) da se od protoka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na naprijed navedeni iznos plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka



najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećana za tri postotna boda;

5. *odbija* sa pet glasova prema dva zahtjev podnositelja zahtjeva za pravičnu naknadu.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 15. listopada 2009, u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

André Wampach  
zamjenik tajnika

Christos Rozakis  
predsjednik

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, djelomično izdvojeno mišljenje sudaca Spielmanna i Malinvernija dodano je ovoj presudi.

C.L.R.  
A.M.W.

## DJELOMIČNO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDACA SPIELMANNA I MALINVERNIJA

(Prijevod)

1. Slažemo se u svakom pogledu sa zaključcima Suda što se tiču povrede članka 6. stavaka 1. i 3. (c) Konvencije zbog izostanka pravne pomoći u kaznenom postupku protiv podnositelja zahtjeva (stavak 32).
2. Međutim, ne možemo se složiti s većinom kada tvrdi da “utvrđenje povrede članka 6. stavaka 1. i 3. (c) Konvencije, zajedno s mogućnošću da zatraži novo suđenje koju podnositelju zahtjeva daje domaće zakonodavstvo (članak 430. Hrvatskog Zakona o kaznenom postupku), čini samo po sebi dovoljnu pravičnu naknadu u okolnostima ovoga predmeta” (stavak 47).
3. Istina je da je Sud uvijek presuđivao da podnositelj zahtjeva, kad je osuđen unatoč povredi svojih prava zajamčenih člankom 6. Konvencije, treba u najvećoj mogućoj mjeri biti stavljen u položaj u kojem bi bio da zahtjevi odredbe nisu zanemareni, te da bi najprimjereniji oblik naknade, u načelu, bilo ponovno suđenje ili obnova postupka ako je zatražena.
4. Međutim, s obzirom na njegovu važnost, smatramo da je sadržaj stavka 47. također trebao biti uključen u izreku presude, iz razloga koje smo detaljno objasnili u svojem zajedničkom suglasnom mišljenju u predmetu *Vladimir Romanov v. Russia* (br. 41461/02, 24. srpnja 2008).
5. Štoviše, smatramo da je od ključne važnosti da Sud u svojim presudama ne samo pruži što precizniji opis naravi utvrđene povrede Konvencije, već da također, u izreci presude, ukaže dotičnoj državi na mjere koje smatra najprimjerenijima za osiguravanje naknade zbog povrede.
6. Stoga nam se čini da je točka 3. (a) izreke presude, u kojoj se navodi samo da “utvrđenje povrede predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu”, nije dovoljna da ispravi štetu koju je pretrpio podnositelj zahtjeva.
7. Općenito govoreći i neovisno o naprijed navedenim razmatranjima, pitamo se može li puko utvrđenje povrede prava – bez obzira kojeg – zaštićenog Konvencijom ispraviti štetu nanесenu žrtvi.
8. Istina je da članak 41. Konvencije predviđa da Sud dosudi pravičnu naknadu samo ako je nužna. Sudska praksa otkriva da je Sud donosio takvu odluku uglavnom kad je žrtva imala mogućnost ostvarivanja naknade na domaćoj razini, kad je utvrđena povreda bila neznatna, kad su domaće vlasti jasno izrazile volju za reformu zakonodavstva ili prakse vezane uz uzrok povrede ili kad je, kao u ovom predmetu, žrtva

imala mogućnost tražiti obnovu postupka pred domaćim tijelima ili ostvariti naknadu na domaćoj razini.

9. No može li se stvarno smatrati da puko utvrđenje povrede temeljnog prava može predstavljati naknadu (vidjeti presudu u predmetu *Aquilina v. Malta* [GC], 29. travnja 1999, 1999-III, str. 280-81, izdvojeno mišljenje suca Bonella)?
10. U ovom predmetu podnositelj zahtjeva bio je osuđen na petomjesečni zatvor (stavak 9). Odbijanje vlasti da postavi odvjetnika koji bi mu pomogao sigurno je u njemu izazvalo tjeskobu, patnju, zbunjenost i frustriranost. Postavlja se pitanje može li, u predmetu poput ovoga, samo utvrđenje povrede predstavljati pravičnu naknadu.
11. Kao zaključak, željeli bismo još jednom istaknuti da je u predmetima sličnima ovome Sud dosuđivao žrtvama pravičnu naknadu. U predmetu *Artico v. Italy* (13. svibnja 1980, Serija A, svezak 37), u kojem je Sud također utvrdio povredu članka 6. stavka 3. (c) Konvencije jer branitelj po službenoj dužnosti podnositelja zahtjeva nije branio učinkovito, ali i zbog neaktivnosti kasacijskog suda, podnositelju zahtjeva dosuđen je iznos od tri milijuna lira na ime nematerijalne štete. U predmetu *Goddi v. Italy* (9. travnja 1984, Serija A, svezak 76) podnositelja zahtjeva, koji je bio optužen i smješten u pritvor, branitelj po službenoj dužnosti nije učinkovito branio zbog neaktivnosti Žalbenog suda u Bologni. Sud mu je dosudio pet milijuna lira. U predmetu *Quaranta v. Switzerland* (24. svibnja 1991, Serija A, svezak 205) odbijanje predsjednika Kaznenog suda kantona Vaud da postavi odvjetnika koji bi pomogao optuženome tijekom istrage i na glavnoj raspravi dovelo je do utvrđenja povrede članka 6. stavka 3. (c). Tužena država morala je isplatiti žrtvi 3.000 švicarskih franaka. Konačno, u predmetu *Granger v. the United Kingdom* (28. ožujka 1990, Serija A, svezak 174) Sud je dosudio podnositelju zahtjeva 1.000 funti kao naknadu za osjećaj izoliranosti i zbunjenosti koji mu je priušten odbijanjem osiguravanja pomoći branitelja po službenoj dužnosti.